

## Yhdestoista sananjalka

*Sananjalka*. Suomen Kielen Seuran vuosikirja 11. Turku 1969. Sananjalan hake-misto 1—10 (1959—1968). Toim. Marjatta Jokinen ja Päivikki Suojanen. Tur-ku 1969.

Viime keväänä 40-vuotissyntymäpäi-väänsä juhlilineen turkulaisen Suomen Kielen Seuran Sananjalka-vuosikirjan aloittaa tällä kertaa kansleri Paavo Ra-vilan katsaus meikäläisen kielitieteen ja eräiden ulkomaisten kielitieteellisten vir-tausten suhteisiin (Kielentutkimuksem-me tietään etsimässä). Ravila palauttaa mieliin tosin hiukan yksipuolisen vuoro-vaikutuksen pitkän historian, jonka mei-käläisiä merkkimiehiä olivat varsinkin Genetz ja Setälä. Suureksi osaksi jälkim-mäisen ansiosta vallitsevaksi muodostunut nuorgrammaatikkojen oppien mukainen historioiva kielitiede ei Ravilan mukaan merkinnyt uusilta vaikutteilta kieltäy-tymistä, vaikka esimerkiksi maailman-sotien välillä kehityksensä alkanut struk-turalismi jäikin varhaisvaiheissaan meil-lä harvojen tuntemaksi. Lisää sekavuut-ta aiheutti 1950-luvulla Yhdysvalloissa muodostuneen transformaatioteoreetik-kojen koulukunnan jyrkkä sekä aikaisem-paan strukturalismiin että nuorgram-maattiseen kielihistoriointiin suuntaama arvostelu. Suuren maailman kielimies-koulukuntien oppiriidat, teorianmuodos-tuksen hämmästyttävä labiilius ja ter-minologian sekavuus yhdistyneinä his-torioivan tutkimuksen ylimieliseen tuo-mitsemiseen ovat aiheuttaneet sen, että suomalaiset tutkijat ovat suhtautuneet ns. moderniin kielentutkimukseen varsin epäluuloisesti.

Esittämästään arvostelusta huolimatta Ravila on mainitsemiensa modernien

koulukuntien kanssa yhtä mieltä siitä, ettei meillä yhä vallitseva historioiva kielentutkimus kykene tuottamaan sel-laisia kielen k u v a u k s i a, joista olisi hyötyä suomalaisille tärkeiden vieraiden kielten opetuksessa. Tähän tarkoituk-seen tarvitaan äidinkielen kielioppeja, jotka mahdollistavat opetettavan vie-raan kielen rakenteen yksityiskohtaisen vertailun äidinkielen rakenteeseen. Ra-vila odottaa tällä alalla entistä tehok-kaampaa vieraiden kielten ja äidinkielen tutkijain yhteistyötä.

Martti Rapolan artikkeli Anonyymi Eurén on kiintoisa etenkin metodiselta kannalta. Julius Krohnin kirjallisuuden-historiassaan välittämän tiedon mukaan turkulainen, sittemmin Hämeenlinnaan muuttanut yliopettaja Gustaf Erik Eurén (1818—1872) julkaisi toista sataa kansankirjasta, joista kuitenkin vain runsaat puolen sataa on ollut hänen kirjoitta-mikseen tunnistettuja. 1872 julkaistussa Eurénin nekrologissa luettiin 53 hänen kirjoittamaansa teosta; tätä luetteloa Martti Airila pidensi vuonna 1930 jul-kaisemassaan bibliografiassa 67 nimi-kettä käsittäväksi; joukossa oli tosin epä-varmoja tapauksia. Kun tästä bibliogra-fiasta jätetään pois sellaiset teokset, joita ei hevin voi pitää kansankirjasina (mm. kuusi kielioppia ja laaja suomalais-ruotsalainen sanakirja), jää Eurénin kansankirjasten bibliografiaan 54 nimi-kettä. Rapola on tutkielmassaan eristä-nyt joukon sellaisia sekä sanastollisesti

että äänteellisesti Eurénille ominaisia kielenpiirteitä, joita »johtofossiileina» käyttämällä hänen onnistuu varmistaa Eurénin nimiin 14 entuudestaan joko kokonaan tuntematonta tai epävarmaa nimikettä.

Torjuuko suomen kielen rakenne vierasperäisiä sanoja, kysyy Robert Hinderling artikkelissaan. Lähtökohtanaan Hinderling on pitänyt Hakulisen (Suomen kielen rakenne ja kehitys, 3. p. s. 340—) selvitystä syistä, joiden vuoksi suomeen on oltu innokkaita sepittämään uudissanoja sen sijaan, että olisi monien muiden Euroopan kielten tavoin tyydytty lainaamaan kansainvälistä sanastoa. Hakulinen korostaa suomen konsonantiston köyhyyttä, konsonanttiyhitymien vähälukuisuutta ja tavunalkuisten konsonanttiyhitymien puuttumista sekä muoto-opissa prefiksien harvinaisuutta ja abstraktismerkityksisten prepositioiden miltei täydellistä puuttumista vierasperäisten sanojen lainaamista vaikeuttavina tekijöinä. Kun Hakulinen on ohimennen maininnut useiden eurooppalaisten kielten läheisen sukulaisuuden lainautumista edistävänä tekijänä, on Hinderling saanut aiheen — Hakulisen esityksen osalta mielestäni aiheettomasti — torjua sen käsityksen, että kieli-sukulaisuus ilman muuta merkitsisi kielten rakennesukulaisuutta ja päin vastoin. Toisaalta Hinderling on eräiden indoeurooppalaisten kielten sananrakennetta suomen sanojen rakenteeseen verrattuaan päätenyt siihen, että rakenteelliset seikat eivät olisi estäneet suomea lainaamasta vierasta sanastoa paljon enemmänkin kuin on tapahtunut.

Lauseopin alalta Sananjalka julkaisee kaksi artikkelia, nimittäin Eeva Kangasmaa-Minnin tutkielman Agenttirakenteen syntaktista taustaa ja A. Alhoniemen Datiivin epäadverbaalisesta käytöstä tšeremissin kielessä. Jälkimmäisessä osoitetaan, ettei dativiin epäadverbaalinen käyttö tšeremississä välttämättä johdu vieraasta (venäjän ja turkkilaiskielten) vaikutuksesta, vaan voidaan

ajatella myös omapohjaista kehitystä. Niinpä dativiin käyttö *βασταρεῖ* 'vastaan' -postposition yhteydessä voi johtua venäjän vaikutuksesta, mutta se, että mainittu postpositio liittyy nominatiiviin tai genetiiviin niissä murteissa, jotka ovat vahvimmin olleet venäjän vaikutuksen alaisina, antaa aiheen etsiä omapohjaiseenkin kehitykseen vetoavaa selitystä. Vaikka dativiin epäadverbaalinen käyttö tšeremississä lienee ainakin suurimmaksi osaksi myöhäsyntyistä, voi tämän käytön synnyn tutkiminen osaltaan valaista laajempiakin suomalais-ugrilaisen taivutusopin kysymyksiä, esim. kysymystä *l*-sijojen synnystä.

Artikkelissaan Unkarin kielen käänteissanakirja ja kielihistorian tutkimus László Jakab esittelee unkarin käänteissanakirjan A magyar nyelv szóvéghmutató szótára ja osoittaa, miten sanan loppuäänteiden mukaan järjestettyä sanastoa voidaan käyttää taivutus- ja johtoppiin liittyvien äännepuolmienkin ratkaisemisen apuneuvona.

Uskontotiedettä edustavat tämänker-taisessa Sananjalassa Martti Haavion artikkeli »Suomalainen Junckari-jumala» ja Lauri Hongon Rooliteorian soveltamisesta uskontotieteessä. Vuosikirjan artikkeliosaston päättävät M. K. Suojasen tutkielma Nainen Oiva Paloheimon symboliikassa ja Maila Valkeakarin Eläytymisesityksen tulo suomalaiseen kirjallisuuteen.

Samanaikaisesti yhdennentoista Sananjalan kanssa on saatu julkisuuteen kymmenen ensimmäisen Sananjalan numeron (1959—1968) hakemisto-osa, joka tietenkin lisää suuresti teossarjan käyttökelpoisuutta. Kuten hakemistoaikin selatessa ilmenee, Sananjalasta on jo ensimmäisellä vuosikymmenellä kehittynyt virkeä kielentutkimuksen ja sen lähialojen foorumi. Erityisesti tekee mieli korostaa etäsukukielten tutkimuksen näkyvää osuutta Sananjalan artikkelistossa, mikä selvästi viittaa alan ripeään kehitykseen Turun yliopistossa.